

KÖY ENSTİTÜLERİ

NEDİR

NE DEĞİLDİR

NE OLMALIDIR

Ismayıl Hakkı BALTACIOĞLU

Gençlik dergisini çıkaran gençler benden dergileri için yazı istedikleri, köy enstitülerinin ne olduğunu anlatan bir yazı. Besbelliki bu yazı enstitülere kara çalan politikacıların yazıları gibi bir yazı olmayacaktı. Köy enstitülerini göklere çıkaranların yazıları gibi bir yazı da değil, tarafsız, objektif bir yazı. Hakları vardı. Bu iki türlü partizanlıktan o kadar bıkmışızdır ki...

Önce günü söyleyeyim: Köy enstitüleri çok talihsiz kurumlardı. İçinde yaşamış olan bazı insanların yanlış yollara saptıkları olmuştur. Ancak, böyle oldu diye onları yıkmak doğru muydu? Meşrutiyetin ilânını kovalayan yıllarda İstanbul Darülmuallimini için Çağaloğlu'nda bir tatbikat mektebi yapıyordu. Mektep yapıldı, bitti. Bir de ne görsünler? Birinci kata çıkmak için merdiven unutmuşlar! Mektep binasını yıkmadılar, dışarıdan merdiven yaptılar.

Köy enstitülerinin ne türlü eğitim kurumları olduklarını anlıyabilmek için, onlar üzerindeki kuşkularımızdan, bir an için kurtulmamız gerekmektedir. Şimdiye kadar bu enstitülerde meydana gelmiş olan uygunsuz olayları ele alıp da bütün enstitüleri suçlu görmek yalnız ihtiyatsızlık değil, doğrudan doğruya haksızlık, kötülük olur.

Köy enstitülerinin ne olduklarını araştırmadan önce bu enstitüleri meydana getiren tarihi sebebi araştırmak yerinde olacaktır. Köy enstitüleri eğitmen kursları denen kurumlardan çıkmıştır. Enstitüler bu kurumların hem gövde, hem can, hem de ruh bakımından birer süresinden, olgunlaşmış örneklerinden başka bir şey değildir. Eğitmen kursları da kitapçı, ezberci ve iskolâstik Tanzimat mektebine karşı yapılan tepkiden doğmuştur: Tanzimat ve Meşrutiyet mekteplerinden çıkanlar köye gidince okutmaktan başka bir şey yapamıyorlar, elleri, ayakları bağı kalyorlardı! Öte yandan Kemalist rejim, köyü, sosyal çekirdek sayılan bu toprak birliğini, kalkındırarak realist eğitim organını arıyordu...

1908'de parlıyan İstanbul Da-

rülmualliminin ateşli ruhunu taşıyan biri, İsmail Hakkı Tonguç, bu işe başlamak fırsatını bulmuştu. Kendisi İlköğretim Genel Müdürü bulunuyordu. Ancak, bir genel müdür, dünyanın en haklı davasını ele almış olsa bile, neye yarar, başında yalnız onu değil, dâvayı da, birliği ve bütünü ile, anlayabilecek ve kavrayabilecek bir eğitim bakanı bulunmadıktan sonra onun isteği neye yarardı?.. Mutlu tesadüfe bakın ki, o tarih-

vardır ki, memlekette ya hiç anlaşılmamış, ya da benim anlamımdan başka türlü anlaşılmıştır. Bunlardan biri pedagoji tezimidir. Bu tez 1912'de yayınladığım Tâlim ve Terbiyede İnkılâp kitabı kadar eskidir diyebilirim. Bu tezimin son anlatımı İçtimai Mektep (1932) ve Rüyamdaki Okullar (1944) adlı eserimde bulunmaktadır. İçtimai mektep tezi başlıca iki kaynaktan çıkmaktadır. Biri Şahsiyetin Tekâmülü

teğitime, "éducation professionnelle"ye karşı koydukları genel eğitim, "éducation générale" - yani eğitimin çok tutulduğu, entelektüel bir çağın kalıntısından başka bir şey değildir. İlim, fen, sanat, hepsi bütün olan şeylerdir. Bunların ayrıca geneli, özel olanmaz.

2) Çevre prensibi. - Eğitim olabilmek için eğitim denilen sosyalleşme olayına uygun bir çevrenin bulunması gereklidir. Yürüme karada, yüzde denizde, uçma havada olabilir. Bir Türk sözüne göre "köpek suya düşmedikçe yüzmeye öğrenemez." Köpek soyu için böyle olduğu gibi insan soyu için de böyledir. Töresel, artistik, teknik bir eğitim mi vermek istiyorsunuz, önce onun varlığına uygun olan dış şartları, çevresini hazırlayınız. Piyas seyrettirmekle aktör yetiştirilemez. Saksı içinde enginar yetiştirilemez.

3) Travay prensibi. - Çocuk, genç terbiye edilemez, herkes kendi terbiyesini kendi yapar. Eğitim bir istihlak değil, bir istihsaldir, daha doğrusu, bir yaratmadır. Toy kendi kişiliğini kendi yaratmalıdır. Benliği (anatomik benliği) yaratan Allah'dır. Kişiliği (sosyal benliği) yaratan insandır. İnsan kendi kişiliğini bu kişiliğin yaratılmasına uygun bir çevre içinde, kendi yaratacağıdır. Dış şartlar, çevre, ergin insan (mürebbi) bu yaratma işine yardımcı olacak, sadece yardım edecektir.

4) Randıman prensibi. - Bu yaratma eylemi mutlaka randımanını vermelidir. Randıman sosyal bir yetki ya da teknik bir eserdir. Duvarcı yetiştirdim demek neye yarar, yetiştirilen insan gerçek duvarlar yapabilmeli ve işini sosyeteye beğendirebilmelidir. Yoksa o bir duvarcı değil bir ipsiz (déclassé) den başka bir şey değildir. Alim yetiştiriyoruz diye memur yetiştiriyorsak terbiyenin ne olduğunu anlamamışız demektir.

5) İnişiyasyon prensibi. - Her insan sosyal ve ertik bir kişiliğin eri olabilmek için bir takım olgular kazanmak zorundadır. Her insan ta ufak yaştan beri yürümek,

(Sonu 21. de)

KÖY ENSTİTÜLERİ TARTIŞMA GÜNÜ

Devrim Ocakları, ne iyi düşündü. Gün ne güzel oldu. Bu arada genç kafası nasılsa ürümeoeklenmiş birisi çıkıp da köye iman ve din telkinini tek çare diye göstermesin mi. Sabrım taşıverdi ve cevabı yapıştırdım:

Köye ruh nefsi lazımmış! Nedir bu sizin ruh dediğiniz? Nane ruhu mu? Köyü miskinler tekkesi ve süprüntüler yığını olmaktan kurtarmak; köye çalışma azmi ve yaşama şevki aşılamak istiyoruz. Bu köye ruh vermek, köyün ruhunu beslemek değil de nedir? Mevlânâ bakmış ki, Allah korkusıyla yatıp kalkmaktan, bir rahle önünde anlamadığı dilden bir şeyleri ezberlemek için sallanıp durmaktan bir güzel ve verimli sonuç elde edilemiyor; ruh coşmuyor, gönül ateşlenmiyor. İyisi mi demiş, sanati ibadetin yerine koyayım; şirle, raksla, muski ile ruhtan coşturayım, yaşama ve çalışma şevkini arttırayım. İşte biz köyde Köy Enstitüsü ile bunun bir benzerini yapıyoruz. Mevlânâ da mı zındık, biz de mi zındığımız?

Şark bataklığından çıkın artık; batının doruğunda Atatürk'ün Türk Milletini getirdiği yere gelin; hep beraber ilerleye, iyiyeye ve güzele yürüleyelim.

Behçet Kemal ÇAĞLAR

te böyle bir bakan iş başında bulunmakta idi. İnsanların en iyilerinden biri olarak tanıdığımız rahmetli Saffet Arıkan köye giden eğitim yolu üzerinde dikilmiş olan Tonguç'a bir gün şu sözleri söyleyivermişti:

— Bak şu tepeyi görüyor musun? Köylü onu yendiği gün ters talihini de yenmiş olacaktır...

İyi, çok zeki insanın bu sözü inkılâp edebiyatımızda unutulacak sözlerden değildir. İşte köy enstitüleri eğitimle köyü kalkındırma ülküsünden doğmuştur. Köy enstitüleri bütün Kemalist kurumlar gibi devrim kurumlarıdır.

Köy enstitüleri için yapacağım incelemenin esenliği için her şeyden önce kendi pedagoji felsefemi açıklamak zorundayım.

Şimdiye kadar ortaya koyduğum tezler arasında üç tanesi

başlığı altında önce Hilmi Ziya Ülken'in Felsefe Yılığında, daha sonra İçtimai Mektep adlı eserin bir bölümü olarak ortaya koyduğum bir psikoloji tezidir. Eğer bu tez iyice kavranacak olursa "İçtimai Mektep" adını verdiğim pedagoji tezi de iyice anlaşılabilir olur.

İçtimai Mektep prensipleri şunlardır:

1) Şahsiyet prensibi. - Terbiyenin gayesi "beden, fikir, duygu, irade" gibi yalın kuvvetlerin ayrı ayrı işletilmesi değil, insanın bir bütün, bir şahsiyet, bir kişilik olarak yetişmesidir. Eğitim amacı "beden ve zihin melekeleri kuvvetli olan adam yetiştirmek" değil doğrudan doğruya çiftçi, demirci, makinist, hekim, aile reisi gibi bütün olan bir kişilik yetiştirmektir. Pedagogların mesleki er-

KÖY ENSTİTÜLERİ

Nedir Ne Değildir Ne Olmalıdır

Baş 4. de)

söylemek, tutmak, taşımak, giymek gibi işleri yapmak zorunda ise, çizmek, yapıştırmak, kazanmak, dikmek, çivilemek gibi bir takım pratik işleri de öğrenmek zorundadır. Daha başka şeyleri de yapabilmelidir: sağlığını koruyabilmeli, çocukların yetiştirebilmeli, sanat eserinden tad almalı, scsyeteye girebilmelidir. Yurdunu koruyabilmelidir. Bir insanın kültürlü ve medenî olması için gerekli olan kazancların tümüne "hümanité" divorum. İnisiyasyon prensibi herkese bu hümanitenin verilmesini ister.

Burada saydığım beş İçtimai mektep prensibi ne Türk okullarında ne de dünya okullarında bütün olarak uygulanmamaktadır. Bu kadar değil; her yerde ve her okulda uygulanmakta olan eğitim prensipleri bu beş prensibin hepsi, ya da en aşağı bir kaç tanesi ile taban tabana karşıttır. Ben o kandayım ki Dünya okulları eğitimin bu üniversal prensiplerine uygun olarak çalışmayı bilmedikleri içindir ki randımanlarını görevlerinin tersine vermektedirler. Zamanımızın nice büyük adamları okulda iken kötü birer öğrenci olarak görülmüşlerdir.

Köy enstitüleri benim için İçtimai Mektep tezime en çok yaklaşılan yepyeni, devrimci eğitim kurumlarıdır. Böyle olduğu içindir ki onları gelişi güzel övemem. Başarıları üzerinde dururum. Onların aksaklıkları, başarısızlıkları

üzerinde durmağı da onların olgunlaşmaları için çalışmağı kendime bir borç bilirim.

Şimdi içtimai mektep prensiplerinin ışığı altında Köy Enstitülerinin görevi, ülküsü ne olabileceğini bulabiliriz. Bu pedagojik ülkü bir kere aydınlatıldıktan sonra köy enstitülerinin aksaklıklarını görmek kolaylaşacaktır. Yukarıda sözü geçen beş İçtimai Mektep prensibine koşu olarak aşağıdaki beş hükmü veriyorum:

1 — Köy Enstitülerinin görevi Türk köyünü kalkındıracak olan modern Türk köylü çocukları şahsiyetini yetiştirecek olan modern köy öğretmenlerinin şahsiyetini yaratmaktır.

2 — Köy Enstitüleri gerçek tarım; tecim, zanaat, endüstri ve istihsal çevrelerinde kurulmalıdır. Bu prensip, yerin bedava oluşu, şehir dolayında bulunuşu... gibi hiç bir düşünceye feda edilmemelidir. Köy Enstitüleri "Köy hayatı" dediğimiz gerçek, aktif hayatın bütün görevlerini içine alan gerçek bir yaşama çevresi köy sosyetesidir. Muhit, çevre fikri hiçbir şeye feda edilmemelidir.

3 — Köy Enstitüleri . Bu köyün ve bu enstitü sosyetesinin gerçek aktif, şuurlu, bilgili, bilimli, olarak yaşatmak yoluyla modern bir Türk köylüsünün kazanması gerekli olan bütün gerçek fizik, sosyal işleri, bilgileri, yetkileri istihsal ettirmelidir.

4 — Köy Enstitüleri köy hayatının gerçek işleri olan ev yap-

mak, tarla sürmek, aşılama, ilaçlamak, parazitlerle savaşmak, fenni lâğım yapmak, cam kesmek ve takmak, çorap örmek, tereyağ çıkarmak, fenni arıcılık, fenni tavukçuluk gibi gerçek tarım ve teknik randımanları ile yardımlaşma, kooperatifçilik, birlikte öğrenme gibi tinsel ve törel huy-ları sağlamalıdır.

5 — Köy Enstitülerinin sosyal iş bölümü gerçeğine uygun olarak vermesi gerekli olan normal öğretmen tipi köyde aydın, bilgili bir köylünün yapabileceği bütün işleri yapabilen (hezarfen) insan tipidir.

Şimdi artık bu Enstitülerin tenkidini yapabiliriz. İçtimai mektep prensiplerini ilgilendiren bu tenkitleri sırasıyla yazıyorum:

1 — Çocuklara kazandırılacak olan kişilik çevrenin istediği kişilik olmalıdır. Nüfusu az, iş bölümü ilerlememiş olan yerlerde köyün sosyal gövdesi göz önüne alınarak hezarfen tipinde yetiştirmek doğrudur. Bunun gibi Endüstri bölgesi olan yerlerde Tür-

I. Hakkı BALTACIOĞLU

kiye ziraat memleketidir diye endüstri kişiliğine değer vermemek yanlıştır. Bu kişiliğin gelişmesine yol açmak doğrudur.

2 — Enstitüleri tarım, endüstri, tecim çevresi olmayan yerlerde kurmak ve onlara dershaneli mektep gövdesi vermek yanlıştır.

3 — Enstitülerde "Kültür dersi", "İş dersi" diye dersleri ikiye ayırmak yanlıştır. Bütün dersler istihsal merkezleri etrafında toplanmalıdır.

4 — Köy Enstitülerini kendilerini besleyecek istihsal organları olumuna getirmemek, colonisation sistemine bağlamamak yanlıştır.

5 ... Yetişenlerin köy çevresinde yetkisiz kalmasına sebep olacak bütün travay, istihsal, bilgisizlikleri giderilmelidir. (Camacununun ne olduğunu bilmeyen ve okulun bütün camları çatlak olan öğretmenler gördüm.) Son sözüm: Köy Enstitüleri pedagoji alanında atılmış geniş bir adımdır. Bu işin sonuna kadar gitmeliyiz. Yoksa yazık olur.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0200403